

Petar Živković

Muzej Kninske krajine, Knin

Skupština općine Knin osnovala je koncem 1973. godine Muzej Kninske krajine, i tako se nakon više od tri decenije pokušava nastaviti ondje gdje se 1941. godine nasilno stalo. Iduće godine za v.d. direktora postavljen je autor ovih redaka, po struci profesor povijesti.

Muzeološka tradicija na kninskom području je vrlo duga.

Apel Ivana Kukuljevića iz sredine prošlog stoljeća upućen u Dalmaciju za sakupljanje gradje iz hrvatske prošlosti, naišao je u Kninu na plodno tlo. Tada, u vrijeme talijančenja Dalmacije, 1861. godine dr Lovro Monti, kninski advokat i veliki borac za narodna prava i jezik, okupivši oko sebe grupu vatrenih rodoljuba, tražio je od Namjesništva u Zadru dozvolu za osnivanje "Slavjanskog narodnog književnog društva". Među ostalim, društvo je namjeravalo sakupljati i čuvati spomenike narodne prošlosti. Namjesništvo nije odobrilo rad ovog društva s političkim tendencama.

Golema Kninska tvrđava i bogatstvo arheoloških lokaliteta, doveli su 1885. godine u Knin fra Luju Maruna /1857-1939/ osnivača starohrvatske arheologije. Zahvaljujući prvenstveno njemu, već u drugoj polovici te godine osnovan je "Promicateljski odbor za iskopine hrvatski stari na u Kninu", koji dvije godine kasnije prerasta u "Kninsko starinsko društvo". To je prvo društvo za nacionalnu arheologiju na slavenskom jugu. Ovaj zahuktali rad okru-

njen je 1893. godine otvaranjem "Prvog muzeja hrvatskih spomenika" u Kninu.

Da bi popularizirao i obradjivao sakupljeno spomeničko blago, Marun je 1895. godine pokrenuo časopis "Starohrvatska prosvjeta". To je također bio prvi naš časopis za nacionalnu arheologiju.

Muzej je u svojih pet decenija postojanja promijenio tri lokacije. Prva 1893-1912, bila je u novosagrađenom objektu od 170 m² na zemljištu samostana sv. Ante, koje je bilo i njegovo vlasništvo. Druga, 1912-1934, u kupljenoj kući Fontane, tik uz samostan. Treća, 1934-1941, u Kninskoj tvrđavi. U decenijama svoga postojanja Muzej je stjecao sve veću popularnost i afirmaciju, koja je prelazila granice naše zemlje. Posjećivali su ga i stručnjaci evropski znanstvenici svjetskog glasa.

Drugi svjetski rat prekinuo je taj plodni rad, a rezultat je bio - porušeni muzejski objekti i odisejada spomeničkog blaga, koje se danas nalazi u fundusima Muzeja hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu i Arheološkog muzeja u Zadru.

Knin je oslobođenje dočekaao u razvalinama, ali pored sijaset svakodnevnih egzistencijalnih problema, počelo se odmah razmišljati i o obnovi prekinute muzeološke tradicije. Rezultat toga bilo je osnivanje Odbora za čuvanje kulturno-historijskih spomenika općine Knin /1948-1973/, kome pripada izuzetna uloga u očuvanju spomeničke baštine i razvijanju osjećaja prema njoj, posebno kod mladih generacija. U širokom spektru rada Odbora najvažnija je 1962. godina, kad se pristupilo obnovi i konzervaciji Kninske tvrđave - monumenta fortifikacijske arhitekture.

Odlukom o osnivanju Skupština općine Knin stavila je Muzeju u zadatak, da se pored muzeološkog rada, brine o svim spomenicima kulture i prirode u općini. Spomenički fond izuzetno je bogat, a možemo ga podijeliti u sljedeće glavne grupe:

- urbane ili poluurbane aglomeracije,
- ruralne aglomeracije,
- pojedinačni sakralni objekti /crkve i samostani/,
- arheološke zone,
- pojedinačni profani objekti /gradine, kule i tvrđave/,
- spomenici i spomen obilježja iz NOB-e.

U muzejskom postavu, pošlo se od ideje zavičajnog muzeja kompleksnog tipa /prirodoslovna, arheološka, etnografska i zbirka NOB-e i Socijalističke revolucije/. Muzej treba da prezentira povijesni razvoj ovog kraja.

Tako široko postavljene zadaci, nedovoljna materijalna razvijenost općine Knin i izuzetno bogatstvo spomenika kulture i prirode, stavili su Muzej u posebno složenu situaciju. Na jednoj strani su opravdano velike želje, a na drugoj male materijalne i kadrovske mogućnosti.

U prvoj polovici 1978. godine primljena je u stalni radni odnos arheolog Ljubica Radić, a pri koncu godine arheolog Milojko Budimir u statusu pripravnika. Tako su stvoreni osnovni kadrovski preduvjeti, da se može prići ozbiljnijem stručnom radu.

Tokom ove godine Muzej je nastavio s otkrivanjem, prikupljanjem i evidentiranjem spomenutog blaga, a posebno etnografskog, te iz NOB-e i revolucije kninskog kraja stoga što etnografski predmeti zbog pohlepe preкупaca prosto nestaju i sve je manje neposrednih učesnika NOB-e.

U poslijeratnim godinama arheološka istraživanja na ovom području vršili su Arheološki muzej iz Zadra na lokalitetu Burnuma /najsačuvaniji rimski vojni logor u Evropi/ i Muzej hrvatskih arheoloških spomenika iz Splita u Cetini i Biskupiji, a zadnjih godina na lokalitetu Spas, neposredno uz Kninsku tvrđavu. U ovogodišnjoj akciji na Spasu bilo je uključeno i osoblje kninskog muzeja. Nadati se je, da će pronađeni predmeti nakon stručne obrade biti vraćeni u Kninski muzej iz čije neposredne blizine i potječu.

Kako je Muzej smješten u Kninskoj tvrđavi - objektu nulte kategorije - njenoj daljnjoj obnovi, konzervaciji i revitalizaciji posvećena je posebna pažnja. Ovaj rijetki kulturno-povijesni objekt /IX-XVIII st./ zauzima prostor od preko 12 ha ili $125 \times 143 \text{ m}^2$; dug je zračne linije 460, a širok 110 metara. Tvrđava danas ima glavne karakteristike:

- uz zadržavanje svojih glavnih obilježja služi kulturnom, zabavnom, rekreativnom i privrednom životu,
- spomenik djelomično obnovljen i konzerviran, predstavlja veliku turističku atrakciju,
- i spomenik visoke znanstvene vrijednosti za nacionalnu, a i svjetsku povijest.

Dijeli se na tri zaokružene fortifikacijske cjeline nastale u raznim vremenskim razdobljima: Gornji, Srednji i Donji grad. Svaka od tih cjelina ima svoju specifičnu namjenu i sadržaj.

U tom osjetljivom arhitektonskom korpusu, konzervatorska grupa nastavila je s obnovom i konzervacijom obrambenih bedema i zidova, te tvrđavskih objekata namijenjenih muzejskim potrebama. Svi radovi vršeni su pod struč-

nim nadzorom Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture iz Splita. Konzervatorska grupa radila je također na najnužnijim zahvatima na spomenicima i spomenobilježjima iz NOB-e.

U daljnjoj revitalizaciji Tvrđjave, ove godine napravljena su dva važna zahvata. Dovršena je ljetnja pozornica i gledalište, koji su u tvrđjavske zidine doveli izvođače iz NR Kine i Norveške. U novootvorenoj galeriji bivše tvrđjavsko skladište iz početka XVIII st. organizirane su dvije izložbe: mladog kninskog slikara Milana Zoričića i "Crnogorske izvorne umjetnosti".

Nastavljeno je s organizacijom i održavanjem SATA POVIJESTI na Tvrđjavi; na njemu se svi učenici viših razreda osnovnih škola kninske općine, kninski srednjoškolci i mladi pripadnici garnizona JNA upoznavaju s prošlošću ovog kraja, njegovom sadašnjošću i perspektivama razvoja u neposrednoj budućnosti.

Svi ti raznoliki sadržaji stvorili su Tvrđjavu kulturnim centrom Knina, koju je u toku godine posjetilo više desetaka hiljada posjetilaca.

Osoblje Muzeja, u granicama svojih mogućnosti, radilo je u raznim medijima na afirmaciji sveg spomeničkog blaga i vrijednosti kninskog područja.